

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ – ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΕΣ»
ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η – ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ- ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Σχεδιασμός-Συντονισμός: Χαρά Ανδρεΐδου

Στα κείμενα της αρχαιότητας μπορούμε να βρούμε πλούσιο πρωτογενές υλικό σχετικά με τα επαγγέλματα στην αρχαία Ελλάδα. Παραθέτω κάποια αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα - αρχαίο κείμενο και μετάφραση - για να τα μελετήσουμε με τους μαθητές μας. Ενδιαφέρουσες δραστηριότητες είναι οι εξής:

- διαβάζουμε κατ' αρχάς το αρχαίο κείμενο και καλούμε τους μαθητές μας να το ερμηνεύσουν βασισμένοι σε οικείες λέξεις που χρησιμοποιούμε και στη Νέα Ελληνική,
- καταγράφουμε τις οικείες και τις άγνωστες λέξεις. Οι οικείες λέξεις καταδεικνύουν με αδιάσειστο τρόπο τη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας μέσα στις χιλιετίες,
- προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε τις άγνωστες ονομασίες επαγγελμάτων. Τις αναλύουμε στα συνθετικά τους, τις ταιριάζουμε με ομόριζες λέξεις που γνωρίζουμε κοκ,
- αφού ολοκληρώσουμε τους καταλόγους, αντιστοιχούμε τις ονομασίες των επαγγελμάτων με τις αρχαίες παραστάσεις επαγγελμάτων από το σχετικό αρχείο που παραθέτω,
- προχωρούμε σε ομαδοποιήσεις: επαγγέλματα του χωριού και της πόλης / της στεριάς και της θάλασσας / της παραγωγής και της εμπορίας / χειρωνακτικά ή πνευματικά / που συνεχίζουν έως σήμερα ή το αντίθετο, κοκ.
- μπορούμε επίσης να κατασκευάσουμε κάρτες με λέξεις και εικόνες και με αυτές να κάνουμε τις ομαδοποιήσεις ή αντιστοιχίσεις, μαντέματα και ό,τι άλλο προκύψει,
- ενθαρρύνουμε τους μαθητές μας να προχωρήσουν σε κατασκευές, εικαστικές αποτυπώσεις, αναπαραστάσεις, δραματοποιήσεις, παρουσιάσεις του υλικού κοκ

Ησιόδου, Έργα και Ημέραι, 303 κε – Η αξία της εργασίας

Οργίζονται οι θεοί και οι άνθρωποι μ' αυτόν που άεργος

ζει, όμοιος στο ήθος με τους χωρίς κεντρί κηφήνες,

που άεργοι των μελισσών τον κάματο καταναλώνουν

τρώγοντας. Μα εσένα να σ' αρέσει τις εργασίες σου κατάλληλα να οργανώνεις,

για να 'ναι οι αποθήκες σου γεμάτες με βιος της εποχής.
Απ' τη δουλειά τους γίνονται οι άνθρωποι με ποίμνια πολλά και πλούσιοι
και αν εργάζεσαι πολύ πιο προσφιλής στους θάνατους
[και στους θνητούς θα είσαι. Γιατί τους άεργους πολύ τους αποστρέφονται.]
Διόλου ντροπή η δουλειά, ντροπή η αεργία.

Αρχαίο κείμενο

τῶ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες ὅς κεν ἀεργὸς
ζῶη, κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὄργην,
οἷ τε μελισσᾶων κάματον τρύχουσιν ἀεργοὶ
ἔσθοντες· σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν,
ὥς κέ τοι ὠραίου βιότου πλήθωσι καλῖαι.
ἐξ ἔργων δ' ἄνδρες πολὺμηλοὶ τ' ἀφνειοὶ τε,
καὶ τ' ἐργαζόμενος πολὺ φίλτερος ἀθανάτοισιν
[ἔσσεαι ἠδὲ βροτοῖς· μάλα γὰρ στυγέουσιν ἀεργούς].
ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

Νικοφών (κωμικός ποιητής, 5ος π. Χ.) Απόσπασμα. 19.1– Πωλητές στην Αγορά της Αθηνάς

... **μεμβραδοπώλαις** (πωλητές αντσούγιας), **άνθρακοπώλαις** (πωλητές κάρβουνου), **ίσαδοπώλαις** (πωλητές σύκων), **διφθεροπώλαις** (πωλητές δερμάτων), **άλφιτοπώλαις** (πωλητές κριθάλειου), **μυστριοπώλαις** (πωλητές μικρών κουταλιών – μυστρίον= κουτάλι), **βιβλιοπώλαις**, **κοσκινοπώλαις**, **έγκριδοπώλαις** (εγκρίς=πίτα με λάδι και μέλι, το ονομάζουν επίσης και τηγανίας, κάτι σαν τηγανίτα), **σπερματοπώλαις** (πωλητές σπόρων)...

Αριστοφάνη, Πλούτος, 510 κε – Η πενία εξηγεί τις συμφορές από την ίση κατανομή του πλούτου

ΠΕΝΙΑ

Αν ο Πλούτος ξαναδεί και μοιράσει τον εαυτό του εξίσου σε όλους,
κανένας άνθρωπος δεν θ' ασκούσε καμιά τέχνη ή επάγγελμα.
Κι όταν τα χάσετε αυτά τα δυο, ποιός θα θελήσει
να γίνει **σιδεράς**, **ναυπηγός** ή να **ράβει**, ή να **φτιάχνει τροχούς**,
να κάνει τον **τσαγκάρη**, να **φτιάχνει τούβλα**, να **πλένει**, να είναι **βυρσοδέψης**
ή να **σκίζε με αλέτρι το έδαφος της γης και να θερίζει τον καρπό της Δηώς**,
αφού θα μπορείτε να ζείτε παραμελώντας όλα αυτά;

Αρχαίο κείμενο

εἰ γὰρ ὁ Πλοῦτος βλέψει πάλιν διανεῖμαι τ' ἴσον αὐτόν,
οὔτε τέχνην ἂν τῶν ἀνθρώπων οὔτ' ἂν σοφίαν μελετῶη
οὔδεις· ἀμφοῖν δ' ὑμῖν τούτοις ἀφανισθέντοις ἐθελήσει
τίς **χαλκεύειν** ἢ **ναυπηγεῖν** ἢ **ράπτειν** ἢ **τροχοποιεῖν**,
ἢ **σκυτοτομεῖν** ἢ **πλινθουργεῖν** ἢ **πλύνειν** ἢ **σκυλοδεψεῖν**,
ἢ **γῆς ἀρότροις ῥήξας δάπεδον καρπὸν Δηοῦς θερίσασθαι**,

ἦν ἐξῆ ζῆν ἀργοῖς ὑμῖν τούτων πάντων ἀμελοῦσιν;

Λυσίας, Ὑπέρ του Ἀδυνάτου, 20 – Καταστήματα στην Αγορά της Αθήνας

Γιατί, καθένας από σας έχει συνηθίσει να συχνάζει άλλος σε μυροπωλείο, άλλος σε κουρείο, άλλος σε τσαγκάρικο κι άλλος όπου τύχει, και οι περισσότεροι βέβαια σ' αυτούς που έχουν τα μαγαζιά τους πολύ κοντά στην αγορά και ελάχιστοι σ' αυτούς που απέχουν πολύ απ' αυτήν· ώστε, αν κάποιος από σας καταλογίσει κακία σ' αυτούς που έρχονται σε μένα, είναι ολοφάνερο ότι (θα καταλογίσει κακία) και σ' αυτούς που συχνάζουν και στους άλλους (καταστηματαρχες)· αν πάλι και σ' αυτούς (καταλογίσει κακία), τότε και σ' όλους τους Αθηναίους· γιατί όλοι έχετε συνηθίσει να συχνάζετε και να περνάτε τον καιρό σας κάπου (σε κάποιο εργαστήριο).

Αρχαίο κείμενο

ἕκαστος γὰρ ὑμῶν εἴθισται προσφοιτᾶν ὁ μὲν πρὸς μυροπώλιον, ὁ δὲ πρὸς κουρεῖον, ὁ δὲ πρὸς σκυτοτομεῖον, ὁ δ' ὅποι ἂν τύχη, καὶ πλεῖστοι μὲν ὡς τοὺς ἐγγυτάτω τῆς ἀγορᾶς κατεσκευασμένους, εἰσὶν ὡς τοὺς πλεῖστον ἀπέχοντας αὐτῆς· ὥστ' εἴ τις ὑμῶν πονηρίαν καταγνώσεται τῶν ὡς ἐμὲ εἰσιόντων, δῆλον ὅτι καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις διατριβόντων· εἰ δὲ κάκείνων, ἀπάντων Ἀθηναίων ἅπαντες γὰρ εἴθισθε προσφοιτᾶν καὶ διατρίβειν ἀμοῦ γέ που.

Ξενοφών, Κύρου Παιδεία, 8. 2,5 – Εξειδίκευση στα επαγγέλματα

Στις μικρές πόλεις **ο ίδιος τεχνίτης** φτιάχνει κρεβάτι, πόρτα, αλέτρι, τραπέζι και πολλές φορές ο ίδιος χτίζει τα σπίτια και μένει ευχαριστημένος, αν έτσι βρίσκει εργοδότες αρκετούς να τον τρέφουν. Αλλά είναι αδύνατο ο πολυτεχνίτης άνθρωπος να τα φτιάχνει όλα τέλεια. Στις μεγάλες όμως πόλεις, επειδή πολλοί έχουν ανάγκη τον κάθε τεχνίτη. **αρκεί μια τέχνη σε κάθε τεχνίτη** για να κερδίζει το ψωμί του. Πολλές φορές δεν αρκεί ούτε ολόκληρη μια τέχνη αλλά άλλος φτιάχνει παπούτσια για άνδρες και άλλος για γυναίκες. Και υπάρχουν τεχνίτες που άλλοι ράβουν με κλωστές από νεύρα ζώων τα παπούτσια και άλλοι μόνο τα κόβουν. Άλλοι πάλι κόβουν μόνο φορέματα, και άλλοι δεν ανακατεύονται στο κόψιμο των φορεμάτων αλλά μόνο τα ράβουν και κερδίζουν το ψωμί τους.

Ξενοφών, Οικονομικός, 4,16, 17 - Ο βασιλιάς Κύρος, γεωργός

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: Λένε ακόμα ότι ο Κύρος, που σήμερα όπως ξέρουμε είναι ενδοξότατος βασιλιάς, είπε κάποτε στους καλεσμένους του ότι δίκαια θα μπορούσε και αυτός να πάρει δύο βραβεία, το πολεμικό δηλαδή και το γεωργικό, γιατί ήταν **άριστος στην καλλιέργεια της γης και στην προστασία των καλλιεργημένων τόπων.**

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ: Έχεις δίκιο Σωκράτη, ο Κύρος καμάρωνε που καλλιεργούσε τη γη και την έκανε προσοδοφόρο, όσο καμάρωνε που ήταν ικανός στον πόλεμο.

Ξενοφών, Απομνημονεύματα, 2, 7 - Οι μεγάλοι βιοτέχνες

Δεν ξέρεις λοιπόν ότι από την **αλευροποιία** ο Ναυσικύδης όχι μόνο τον εαυτό του τρέφει, αλλά ακόμα και χοίρους πολλούς και βόδια, και έχει τόσο περίσσευμα ώστε και

για την πόλη πολλές φορές να αναλαμβάνει λειτουργίες, και από την **αρτοποιία** ο Κύρηβος και όλη του την οικογένεια τρέφει και ζει πλουσιοπάροχα, και ο Δημέας ο Κολλυτεύς από τη **χλαμδουργία**, ο Μένων από τη **χλανιδοποιία** (χλανίς= μάλλινο ένδυμα) και οι περισσότεροι από τους Μεγαρείς ζούνε από την κατασκευή **εξωμίδων**; **Ναι, μα το Δία, είπε, γιατί αυτοί αγοράζοντας βάρβαρους ανθρώπους, τους έχουν για να τους αναγκάζουν να δουλεύουν όσο είναι καλά, ενώ εγώ έχω ανθρώπους και ελεύθερους και συγγενείς μου.**

Αρχαίο κείμενο

...εἴτ' οὐκ οἴσθα ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τούτων, ἀλφιτοποιίας, Ναυσικύδης οὐ μόνον ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὅς πολλὰς καὶ βοῦς, καὶ περιποιεῖται τσαυτὰ ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν, ἀπὸ δὲ ἀρτοποιίας Κύρηβος τὴν τε οἰκίαν πᾶσαν διατρέφει καὶ ζῆ δαυιλῶς, Δημέας δ' ὁ Κολλυτεύς ἀπὸ χλαμδουργίας, Μένων δ' ἀπὸ χλανιδοποιίας, Μεγαρέων δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας διατρέφονται; νῆ Δί', ἔφη, οὗτοι μὲν γὰρ ὠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι ἢ καλῶς ἔχει, ἐγὼ δ' ἔλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως καὶ αὐτοὶ που κατοικοῦν στις ἄλλες πόλεις, ασκοῦν πολλὰ επαγγέλματα στη ζωὴ τους, για να εξασφαλίζουν τα ἀναγκαῖα. Ὁ Ναυσικύδης που ἴταν **πλοιοκτήτης**, για τη συντήρηση του εαυτοῦ του καὶ των δικῶν του μεριμνοῦσε καὶ το ἴδιο ακριβῶς ἔκαναν ὁ Ξένων ὁ **ἐμπορος** καὶ ὁ Ξενοκλῆς ὁ **μικροπωλητής**. Ὁ Πολύζηλος συντηροῦσε τον εαυτό του καὶ τους οικιακούς του δούλους με την **παρασκευή κριθάλουρου**, καὶ ἀκόμα μερικὲς φορές προσέφερε δημόσια υπηρεσία στην πόλη με δικὰ του χρήματα (λειτουργία). Ὁ Γλαύκων ἀπὸ το Χολαργό ἴταν **γεωργός καὶ ἔτρεφε βόδια**, ὁ Δημέας ζούσε ἀπὸ την τέχνη της **κατασκευῆς χλαμύδων**, καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τους Μεγαρείς ἀπὸ την τέχνη της **κατασκευῆς ἐξωμίδων**. Ἀρκετοὶ ἀπὸ τους πολίτες μάθαιναν καλὰ κάποια τέχνη, ὅπως την τέχνη του **μαρμαρά, του κεραμέα, του μαραγκοῦ, του τσαγκάρη**, καὶ εξασφάλιζαν πάρα πολλὰ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ για τη ζωὴ τους.

Αρχαίο κείμενο

Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ οἱ ἑτέρας πόλεις κατοικοῦντες, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι, ἵνα τὰ ἀναγκαῖα πορίζωνται: Ναυσικύδης **ναύκληρος** ὦν περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις ἐσπούδαζε, τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποίουν Ξένων ὁ **ἐμπορος** καὶ Ξενοκλῆς ὁ **κάπηλος**. Πολύζηλος ἀπὸ **ἀλφιτοποιίας** ἑαυτὸν καὶ οἰκέτας ἔτρεφε, ἔτι δὲ πολλάκις τῇ πόλει ἐλειτούργει. Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς **ἐγεώργει καὶ βοῦς ἔτρεφε**, Δημέας δὲ ἀπὸ **χλαμδουργίας** διετρέφετο, Μεγαρέων δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ **ἐξωμιδοποιίας**. Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν τέχνην τινὰ ἐξεμάνθανον, οἷον τὴν τῶν **λιθοξόων, κεραμέων, τεκτόνων, σκυτοτόμων**, καὶ πλεῖστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ ἐξειργάζοντο.

https://www.youtube.com/watch?v=rX2Kd75Jlz0&feature=emb_logo

Εκπαιδευτικό βίντεο με το κείμενο του Ξενοφώντα και αντίστοιχες εικόνες, χωρίς αφήγηση

Διάρκεια 4 λεπτά

Πλάτωνος, Πολιτεία. 373.b κε – Τα επαγγέλματα που δεν είναι απαραίτητα για την επιβίωση αλλά αναγκαία σε μια πόλη
Δεν πρέπει λοιπόν συγχρόνως να κατασκευάσουμε και μεγαλύτερη την πόλη; γιατί εκείνη η πρώτη μας, η υγιεινή, δε θα είναι πια αρκετή, αλλά πρέπει να της δώσουμε τώρα όγκο και να τη γεμίσομε μ' ένα πλήθος ανθρώπους, που δεν είναι και της πρώτης ανάγκης για τις πόλεις· καθώς οι διάφοροι κυνηγοί, όλοι όσοι εξασκούν τις τέχνες που μιμούνται με τα χρώματα και τα σχήματα, όσοι καταγίνονται με τη μουσική, επίσης οι ποιηταί με όλη την ακολουθία των, ραψωδοί, υποκριταί, χορευταί, εργολάβοι, κατασκευασταί κάθε λογής ειδών και προπάντων του γυναικείου στολισμού. Θα χρειαστούμε ακόμη και περισσότερους υπηρέτες ή νομίζεις πως δε θα χρειαστούν και παιδαγωγοί και παραμάνες και βυζιάστρες και κομμώτριες και κουρείς και μάγεροι και παραμάγεροι;

Αρχαίο κείμενο

Οὐκοῦν μείζονά τε αὖ τὴν πόλιν δεῖ ποιεῖν· ἐκείνη γὰρ ἢ ὑγιεινὴ οὐκέτι ἰκανή, ἀλλ' ἤδη ὄγκου ἐμπληστέα καὶ πλήθους, ἃ οὐκέτι τοῦ ἀναγκαίου ἔνεκά ἐστιν ἐν ταῖς πόλεσιν, οἷον οἷ τε θηρευταὶ πάντες οἷ τε μιμηταί, πολλοὶ μὲν οἱ περὶ τὰ σχήματά τε καὶ χρώματα, πολλοὶ δὲ οἱ περὶ μουσικὴν, ποιηταί τε καὶ τούτων ὑπηρεταί, ῥαψωδοί, ὑποκριταί, χορευταί, ἐργολάβοι, σκευῶν τε παντοδαπῶν δημιουργοί, τῶν τε ἄλλων [373c] καὶ τῶν περὶ τὸν γυναικεῖον κόσμον. καὶ δὴ καὶ διακόνων πλειόνων δεησόμεθα· ἢ οὐ δοκεῖ δεῆσειν παιδαγωγῶν, τιθῶν, τροφῶν, κομμωτριῶν, κουρέων, καὶ αὖ ὄψοποιῶν τε καὶ μαγείρων;